

Wstęp

Współczesna demokracja bywa poddawana krytyce jako ustrój niewystarczająco skuteczny wobec wyzwań XXI wieku. Jej słabość przejawia się w wielu obszarach społecznych, politycznych i gospodarczych. Niewątpliwie jednak najbardziej dotkliwym doświadczeniem ostatniego czasu wydaje się być kryzys gospodarczy. Można przy tym odnieść wrażenie, że toczący się wokół niego dyskurs zdominowany został przez kontekst ekonomiczny, pomijając istotną kwestię wpływającą bezpośrednio z jego źródła. Próba znalezienia odpowiedzi - jak do kryzysu doszło, powinna zatem już na wstępie odwołać się do podstaw samej demokracji.

Dostrzegając zależność między dostępem do władzy a stanem finansów publicznych, należy zastanowić się, na ile w poszczególnych systemach politycznych realizowana jest zasada 'check-and-balance' oraz czy nie dochodzi do jej nadużycia. Czy konieczne byłoby zatem ograniczenie władzy finansowej, jaką posiadają politycy, czy może stworzenie nowych mechanizmów wzajemnego funkcjonowania ośrodków władzy (i to zarówno na szczeblu krajowym, jak i struktur ponadpaństwowych)? Uznając wady systemu demokratycznego, łatwiej jest zrozumieć gloszoną współcześnie tezę o kryzysie samej demokracji. Warto więc tym samym podjąć próbę jej wyjaśnienia oraz dokonać analizy zjawisk przez ów kryzys generowanych, jak anomia społeczna czy przeciwnie – ożywianie się ruchów skrajnych.

Zabierając głos w tej ważnej debacie, prezentujemy publikację zawierającą rozważania o kondycji współczesnej demokracji oraz analizy i interpretacje jej kryzysu. Autorzy poszczególnych artykułów dostrze-

gają przejawy kryzysu demokracji zarówno w samej idei demokracji, jak i w praktyce: w instytucjach demokracji, rozwiązaniach formalno-prawnych, w działaniach uczestników systemu politycznego, czy w debacie publicznej, zwracając uwagę zarówno na polityczne, jak i społeczne konsekwencje tego zjawiska. Opracowanie niniejsze jest wynikiem badań, przemyśleń i dyskusji na temat idei i mechanizmów współczesnej demokracji. Zaś jego wielowątkowość świadczy o stopniu złożoności tematu oraz jest odzwierciedleniem szerokiego wachlarza zainteresowań badaczy i interdyscyplinarnego ujęcia opisywanych procesów i zjawisk.

Badanie demokracji w obliczach kryzysu należy zacząć od teoretycznego ujęcia problemu. Dlatego w pierwszej części publikacji autorzy dokonują oceny kondycji współczesnej demokracji w odniesieniu do jej idei. Jedną z nich jest opinia o oddaleniu praktyki politycznej od teorii demokracji, rosnącym pragmatyzmie politycznym i istotnym udziale mediów w bezkrytycznej apoteozie demokracji (A. Chodubski). W innym ujęciu kryzys demokracji dostrzega się w legitymizacyjnych barierach jej rozwoju, uznając przy tym za panaceum potrzebę zauważenia zjawiska wielości jako podmiotu permanentnie się wytwarzającego i konstruującego polityczną treść i formę (A. Laska). Zmiany w obrębie demokracji mają również wymiar społeczny, stąd też pojawia się analiza wizji społeczeństwa Charlesa Taylora i Richarda Sennetta jako próba opisu rzeczywistości ponowoczesnej, stanowiącej przyczynę kryzysu demokracji (W. Rogowski). W tej części publikacji znajdziemy także uzasadnienie tezy o występowaniu pierwiastków autorytarnych w Preambule polskiej Konstytucji, zaburzających możliwość pełnej realizacji idei demokracji III Rzeczypospolitej (R. Paradowski).

Druga część zbioru poświęcona jest rozważaniom na temat demokracji w Polsce. Znalazły się tu artykuły poświęcone analizie politycznej krytyki przemian, które zaszły po 1989 roku w naszym kraju (S. Czapnik, B. Stasiaczyk) oraz krytyki demokratycznego państwa polskiego głoszonej przez środowiska narodowo-patriotyczne, w tym zwłaszcza Ruch Narodowy (P. Łubiński). Jednocześnie pojawiają się opinie, zgodnie z którymi polska demokracja stwarza dobre warunki rozwoju. Realizują je zarówno działacze polityczni, podejmując różne formy aktywności społecznej (M. Cieślak-Florczyk), jak i obywatele, ucząc się jej w procesie edukacji dorosłych (A. Cysewska-Kubala).

Na ostatnią część publikacji składają się artykuły poświęcone analizie demokracji na świecie. Punktem wyjścia są rozważania o geopolitycznych

konsekwencjach kryzysu demokracji, których autor zauważa, że kryzys finansowy przyspieszył słabnięcie roli zachodnich demokracji w świecie (J. Macała). Znajdziemy tu także próbę odpowiedzi na pytanie o kryzys wartości demokratycznych Europejskiej Polityki Sąsiedztwa lub partykularną grę europejskich decydentów politycznych w polityce Partnerstwa Wschodniego (M. Górecki). Zaś kryzys demokracji w Zachodniej Europie przedstawiony jest na przykładzie brytyjskiego systemu partyjnego, którego konsekwencje rozpatrywane są w dwóch wymiarach: politycznym i społecznym (I. Kapsa).

Prezentowana publikacja kierowana jest do wszystkich zainteresowanych aktualnymi problemami kryzysu demokracji. Przedstawione oblicza tegoż kryzysu, choć zróżnicowane, z pewnością nie stanowią pełnego ich katalogu. Niech zatem niniejsza lektura przyczyni się do dalszej debaty na temat współczesnej demokracji.

*Izabela Kapsa
Waldemar Rogowski*